

УДК 159.923.2+159.9.62

Є. Л. Бази́ка, аспіранткаІнститут історії, психології та соціології Херсонського державного університету,
кафедра практичної психології

ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПЕРІОДУ ПІЗНЬОЇ ЗРІЛОСТІ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЇХ СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ

У статті представлена авторська анкета по вивченню головних аспектів жіночої ідентичності зрілого віку (особистого, сімейного, професійного, гендерного, тілесного). На підставі пілотажного дослідження можна зробити висновки, що відсутність затребуваності в професії у період пізньої зрілості привносить істотну дисгармонію в структуру жіночої ідентичності щодо всіх її аспектів, що значно знижує суб'єктивну задоволеність якістю життя, самореалізацією.

Ключові слова: жіноча ідентичність, зрілість, криза еґо-ідентичності.

Постановка проблеми

Розвиток особистості у період пізньої зрілості як і раніше залишається однією з найскладніших і недостатньо досліджених проблем психології. Зрілість — найтриваліший і самий значущий період в житті людини, коли вона повинна розкрити свій потенціал, реалізувати себе у всіх сферах життя, виконати своє призначення. У багатьох класифікаціях цей вік розглядається як вузловий пункт розвитку, «вершина життя», «плата». У зрілому віці основною психологічною проблемою стає ідентичність, самовираження і прийняття себе (тобто об'єктивізація особистості). Частіше за все ідентифікація зрілого віку ґрунтується на ідентифікації у області професійної діяльності, досягнень і статусу, а трудова діяльність виступає як умова і форма прояву зрілості (Б. Г. Ананьєв, 1980).

На жаль, саме в цей духовно і соціально продуктивний період на жіночі плечі лягає «вантаж перешкод» — зміни на фізіологічному, соматичному рівні, екзистенціальні, гендерні конфлікти (синдром «порожнього гнізда», «потрійної зайнятості» — робота, діти і старіючі батьки, а іноді і входження в роль бабусі). Тому багато сучасних вчених [3; 5; 7] характеризують цей період як «потрійної кризи», яка співпадає з професійною, віковою — екзистенційною та фізіологічною перебудовою. В сучасній психології визнано, що «криза зрілого віку у жінок співпадає з настанням клімактерію, що робить цей період для них набагато скрутнішим і складнішим» (Т. М. Титаренко, цит. по [1]). Все це, на нашу думку, створює проблеми в перетворенні жіночої ідентичності на зрілу, позитивну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Особливо популярною стала тематика ідентичності в Українській думці у зв'язку з аналізом теми кризи ідентичності в сучасних нестійких умовах. У вітчизняній психології в даний час спостерігається своєрідний бум досліджень, пов'язаних з проблематикою ідентичності. В результаті цих досліджень виявлений цілий ряд особливостей психосоціального розвитку особи в суспільстві,

конкретизований взаємозв'язок індивідуального розвитку і базисних соціальних інститутів, вивчена роль ідентичності в процесі адаптації індивіда в умовах соціальних змін, особливості формування і інтеграції до цілісної структури професійних, етнічних і інших значущих ідентифікацій індивіда. У науковій психології розглянуті питання ідентичності в юнацькому віці, статевої, гендерної та етнічної ідентичності. Але, не дивлячись на такі численні дослідження, роботи, які стосуються проблем трансформацій, особливостей ідентичності особи періоду «акме», одиничні, а проблеми жіночої ідентичності даного періоду в аспекті самоактуалізації, самовтілення не зачеплені зовсім.

Сучасне розуміння жіночої ідентичності представлено в «Словнику гендерних термінів». Жіноча ідентичність (Woman's identity, feminine identity) трактується як «...категоризація себе представницею жіночої соціальної групи та відтворення гендерно обумовлених ролей, диспозицій, самопрезентацій». Конструювання жіночої ідентичності безпосередньо пов'язують із специфічним для жінки «жіночим досвідом». Він починає створюватися завдяки особливостям соціалізації дівчаток з дитячого віку. Особлива роль в конструюванні жіночої ідентичності відводиться періоду статевого дозрівання і менархе (перша менструація, головна ознака статевого дозрівання жіночого організму). Наступні найважливіші кроки на шляху створення жіночої ідентичності багато в чому описуються через тілесний досвід — це розвиток сексуальності, вагітність і народження дітей. Так, Шподар Л. В. у своїй статті, посилаючись на вченого Д. Пайнз, описує найпізніший етап становлення жіночої ідентичності, яким є вагітність жінки. Але достовірним фактом є, і як далі пише Л. В. Шподар, те, що: «формування гендерної ідентичності (як і будь-якої іншої — прим. автора) відбувається впродовж всього життя» [10, с. 446—449]. Далі, на жаль, жіноча ідентичність зрілого віку не розглядається, але слідуючи аналогії, ми можемо припустити, що вступ жінки до фази клімактерію (або як ще її називають психоаналітики — псевдопубертату) є також істотним чинником для реконструювання і трансформації ідентичності жінки.

Вітчизняні розробки проблеми жіночої ідентичності, ініційовані змінами, що відбулися в суспільстві, зв'язують з поняттями «подвійна зайнятість», «економічна залежність», «синдром спорожнілого гнізда» [8].

Починаючи з 90-х років ХХ століття, інтерес вчених зосереджується на жіночій ідентичності — дослідники радянського періоду: С. Г. Айвазова, М. Є. Баскакова, О. В. Ведерникова, О. А. Вороніна, Ю. В. Градскова, Н. І. Козлова, М. М. Малишева, Н. Л. Пушкарьова, М. В. Рабжаєва, О. О. Темкіна та ін.; пострадянської пори: І. Я. Аристархова, О. А. Баллаєва, Г. А. Брандт, О. І. Гапова, Т. М. Герасимова, Ю. В. Градська, О. В. Гредновська, Н. Д. Єршова, С. В. Жеребкін, І. А. Жеребкіна, О. М. Жидкова, О. А. Здравомислова, С. В. Катаєва, Т. О. Клименкова, І. С. Кльоціна, В. В. Макаров, Л. Н. Ожігова, О. В. Туркіна, А. О. Чекаліна, О. Є. Чирікова, О. Чумак, О. В. Шабурова, Т. Б. Шепанська та ін.; з українських вчених — В. Агеєва, Т. П. Вісковатова, Т. Виноградова, Т. Говорун, І. Головащенко, П. Горностай, Т. Ю. Журженко, О. Кікінеджи, І. Лебедінська, Т. Мельник, М. Пірен, С. Павличко, В. Семенов, В. Суковата, Н. Чухим та ін.

Дослідження в гендерній психології, що спостерігаються в останні роки (О. Гапова, Т. В. Говорун, О. А. Донченко, Н. М. Єршова, Т. М. Титаренко, С. Павличко, Л. В. Шподар) практично не зачіпають проблеми жіночої ідентичності періоду пізньої дорослості. Основна проблематика трансформацій ідентичності цього періоду зв'язується з сімейним циклом жінки: це або відхід дітей з сім'ї, або втрата

чоловіка (розлучення, вдовство), що приводить до екзистенціальної кризи его-ідентичності.

Тому відкритим залишається питання про визнання позитивності і соціальної цінності всієї сукупності реального життєвого досвіду жінки, що визначає її его-ідентичність в сучасному суспільстві.

Основний матеріал і результати дослідження

Традиційно жінки більшою мірою визначають себе в рамках сімейного, а не професійного циклу, хоча у наш час намітилася тенденція до інтенсифікації свого професійного життя, до максимальної самореалізації в професійній сфері. Але, на жаль, на жінок періоду пізньої зрілості все ще тиснуть гендерні стереотипи відносно її професійної значущості для суспільства. Це підтверджує дослідження, проведене І. В. Євсевичевою, Л. Н. Луневою, де стверджується, що у сімейних працюючих жінок 40—50 років не сформований позитивний образ жінки, що робить кар'єру, на відміну від вибірки молодших жінок 20—25 років [4].

Виною тому є існуючий у нашому суспільстві такий погляд на соціальну ситуацію розвитку жінки, як те що: «Для чоловіків соціальний успіх і відповідно професійна ідентичність традиційно складає основу ідентичності на відміну від жінок, для яких самоповага багато в чому будується через реалізацію їх сімейної ролі» [2; 5; 6; 9]. До 50-ти років жінка в розквіті сил, за її плечима багатий досвід; чоловік саме до цього віку досягає вершини своєї кар'єри; її ж відправляють на відпочинок. Вона занурена в рутину, що була завжди її долею, вона перетворила її на систему, звідси — господарський раж, занурення в набожність, демонстрація удаваного стоїцизму.

Все вищевикладене визначило тематику нашого дослідження — трансформація жіночої ідентичності в період кризи пізньої зрілості. Для розв'язання даної проблематики спочатку здійснювалося пілотажне дослідження, серед жінок з різним соціальним статусом, **основною метою якого** було узгодження пакету взаємодоповнюючих методик і окреслення параметрів вибірки, яке проводилося у вигляді авторської анкети. Розроблена анкета складається з тридцяти чотирьох тверджень, котрі включають сукупність відкритих і закритих питань різної спрямованості, направлених на виявлення значущих для змін в структурі его-ідентичності чинників, з погляду мети і завдань даної роботи. Також з допомогою цієї анкети був визначений соціально-демографічний статус досліджуваних — а саме: освіта, рід діяльності, сімейне положення, наявність дітей, сімейні та виробничі відносини (див. додаток А).

Анкета, розроблена нами, окрім соціально-демографічних показників, містить, відповідно, такі смислові блоки, питання яких дозволяють імовірно уточнити особливості жіночої ідентичності різного рівня (біологічного, психологічного, соціального). Так, питання під № 7, 12, 15, 17 зачіпають професійний аспект особи жінки, її відношення (творчий або навпроти підхід) до професійної діяльності. Питання 6, 16, 18, 19, 20, 24 відображають задоволеність самоактуалізацією, насиченістю життям (тобто побічно зачіпають показник зрілості, цілісності особової ідентичності). У питаннях 13, 14 позначений сімейний аспект життя жінок. Біологічному рівню жіночої ідентичності відповідають питання 25; 26; 27; 28; 29.

Питання під № 11, 21, 22, 23 показують таку важливу властивість, як покладання на себе або на інших, віра в себе, тобто «локалізацію контролю», екстер-

нальну або інтернальну. Питання 8, 9, 30 відображають задоволеність теперішнім часом, цілеспрямованість в майбутнє або «застрявання», жаль про минуле; і останні два питання — 33 і 34 зачіпають гендерний аспект соціальної ідентичності жінок, їх схильності до гендерних стереотипів.

Мета даної статті полягає в репрезентації результатів пілотажного дослідження, проведеного нами з серпня по жовтень 2008 року серед жінок у віці 45—55 років.

У пілотажному дослідженні приймали участь 200 жінок (середній вік респондентів склав 49,9 р.), з котрих 100 жінок (50 %) безробітних (37 з вищою освітою, 63 — з середньою спеціальною), 30 (15 %) — домогосподарок з вищою освітою, 30 викладачів вузів та 40 жінок інших, різних, спеціальностей, взагалі 35 %, з яких 55 жінок з вищою та 15 з середньою спеціальною освітою. До того ж з осіб котрі не працюють (130) — 83 жінки (63,8 %) перебувають у шлюбі; з працюючих (70 жінок) в шлюбі 52 (67,5 %). Всі жінки мають одного — трьох дітей. У нашій вибірці безробітні жінки перебувають в службі зайнятості від пів- до трьох років, працюючі жінки мають постійне місце роботи, де задіяні від 10 років і більш.

Після проведеного анкетування були отримані наступні результати, представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Особливості жіночої ідентичності в зрілому віці залежно від їх соціального статусу

Аспекти жіночої ідентичності	Працюючі жінки (у % від суб'єктивної задоволеності)			Безробітні жінки (у % від суб'єктивної задоволеності)		
	n = 70			n = 130		
	У % від загальної к-ті	У шлюбі (%)	Розлучені (%)	У % від загальної к-ті	У шлюбі (%)	Розлучені (%)
особовий	88,6	72,6	27,4	13,1	70,6	29,4
сімейний	81,4	68,4	31,6	37,7	77,5	22,5
тілесний	77,1	64,8	35,2	13,1	64,7	35,3
професійний	81,4	68,4	31,6	19	80	20
гендерний	62,9	72,7	27,3	11,5	100	—
Середні показники суб'єктивної задоволеності	78,3	69,4	30,6	18,9	78,6	21,4

Так, по групі питань, що відносяться до професійної сфери життя жінки, всі працюючі далі стверджувальні відповіді відносно своєї роботи, також у цій вибірці опитаних з 70 жінок 57 (що складає 81,4 %, з яких 68,4 % (39) в шлюбі) задоволені самоактуалізацією, насиченістю життям, тобто мають плани на майбутнє, цілі, вважають себе: затребуваними, значущими персонами; соціально компетентною, творчою натурою, готовою до особового зростання, змін, мають додаткові різноманітні інтереси, хобі (рибалка, в'язання, шиття, малювання, вокал, кулінарія, гірськолижний туризм, дайвінг, психологія, політика, волон-

терство). Ця ж група жінок відзначає позитивні взаємини в своїй сім'ї з дітьми і чоловіком по групі питань, що стосуються біологічного, тілесного рівня, тільки 16 жінок (22,8 %) засмучені змінами, супутніми періоду клімактерію, акцентують увагу на своїй зовнішності, захоплені дієтами і т. п., для останніх 77,1%, або 54 жінки, з яких відповідно 64,8 % (35) в шлюбі, 35,2 % (19) розлучені, це не є значущим. У 62 працюючих жінок, або 88,6 %, з яких 72,6 % (45 жінок) в шлюбі, простежується відповідальний підхід до життя, всі вони ствердно відповіли на питання під № 11 про наявність своєї життєвої стратегії, визначеності і на питання 21 про те, що при ухваленні яких-небудь рішень покладаються в основному на себе, чим на думку (досвід) інших людей, також всі вони довіряють своїй інтуїції або, із слів жінок: «прислухаються до неї», що говорить про їх уміння поглянути углиб себе, прислухатися до себе, тобто про здатність до саморефлексії. 83 % жінок з групи працюючих задоволені цим віком — теперішнім часом.

Відносно гендера, гендерних ролей працюючі респонденти дають гармонічніші відповіді, ніж непрацюючі жінки. По питаннях № 33 і 34, що включають поняття «жіночності» і якою має бути сучасна зріла українська жінка, тобто поняття «жіночності» і якості, властиві сучасній українській жінці, описують такими словами, як: «красива», «незалежна», «доглянута», «затребувана», «освічена», «елегантна», «ініціативна», «смілива», «розумна», «добра», «природна», «цілеспрямована», «самодостатня», «терпима», «незалежна», «завуальовано мудра» і «оптимістична» майже в рівному співвідношенні маскулінних і фемінінних характеристик також якості, що приводяться в питанні № 33, залишаються такими ж і в питанні під № 34 у 44 респонденток (62,9 %), з яких 32 жінки (72,7 %) в шлюбі, 12 (27,3 %) розлучені, що говорить про гармонійну, безконфліктну гендерну ідентичність і відсутність стереотипності у відтворенні гендерних ролей.

Зовсім інша картина простежується у вибірці безробітних жінок і домогосподарок. Відповідаючи на питання під № 33 — «що включає поняття «жіночність»? — 85 безробітних жінок і вся вибірка домогосподарок (усього 115 осіб — 88,5 %) привели суто фемінінні якості — «дбайлива», «красива», «сексуальна», «кокетлива», «материнство», «хороша господиня і мати» і т. п. І навпроти, на питання під № 34 — «якою має бути сучасна зріла українська жінка»? — були отримані протилежні маскулінні якості — «активна», «жвава», «ділова», «амбітна», «уміючи за себе постояти», «стійка», «витривала», «стримана», «вольова», або такі недиференційовані якості, як «стресу стійка», «життєстійка», «економна», «працьовита», «заробляюча».

Що характерно для осіб цієї вибірки, приблизно таку ж невідповідність розподілу Ф/М якостей ми отримали в подальшому дослідженні, провівши та інтерпретував опитувальник С. Бем, звичайний та модифікований варіанти. При визначення ступеня андрогінності, маскулінності та фемінінності особи більшість досліджуваних безробітних виявили фемінінний тип особи (у 47 жінок, що складає 36,1 % опинився яскраво виражений тип фемінінності — коли індекс більший +2,025). При інтерпретації модифікованого варіанту цього ж опитувальника, який використовують для вивчення схильності особи до стереотипів маскулінності-фемінінності, де текст опитувальника залишається незмінним, а міняється тільки інструкція [8, с. 286—290], цей же відсоток жінок вибрав переважаючими у більшості інших жінок маскулінні якості.

Між цими двома опитувальниками можна провести таку аналогію, як реальна жіноча ідентичність і ідеальна. Слідуючи їй, такий дисбаланс в описі себе і якостей, властивих іншим жінкам, та розбіжність в описі складових «жіночності» і «сучасної

української зрілої жінки», можливо, відображає власну невідповідність, неприйняття себе, тих змін, що відбуваються в своїй жіночності, незадоволеність своєю гендерною роллю і, що найважливіше, дисбалансом, дифузією жіночої ідентичності.

Також, аналізуючи анкетні дані жінок, можна прослідкувати деякі відмінності у відповідях даних працюючими і безробітними жінками. Так, по групі питань, що відносяться до професійної сфери життя жінки, — домогосподарки і безробітні тільки 19,2 % (25 жінок, з яких 18 домогосподарок, 80 % в шлюбі) дали ствердні відповіді відносно своєї колишньої роботи, також у цієї вибірки опитаних, з 130 осіб — 13,1 %, або 17 жінок (12 жінок, або 70,6 % з яких перебувають у шлюбі), задоволенні самоактуалізацією, насиченістю життям, тобто мають плани на майбутнє, цілі. Позитивні взаємини в своїй сім'ї з дітьми або чоловіком відзначає 37,7 % (49 осіб) опитаних непрацюючих жінок (38 з них, або 77,5 %, знаходяться у шлюбі), по групі питань, що стосуються біологічного, тілесного рівня 87 % (або 113 респондентів) засмучені змінами, супутніми періоду клімактерію, акцентують увагу на своїй зовнішності. Всі 100 % непрацюючих незадоволені цим віком — теперішнім часом, хотіли б повернутися до того періоду життя, коли були на 10—20 років молодше, тобто простежується «застрявання», жаль про минуле.

Висновки.

Вже на даному, попередньому етапі дослідження можна побачити, що як сімейний, так і професійний фактори суттєво впливають на структуру жіночої ідентичності, особливо на її тілесно-гендерний аспект.

З наведених у таблиці даних відсутність затребуваності в професії, в цьому віці, привносить істотну дисгармонію в структуру жіночої ідентичності стосовно всіх її аспектів, що значно знижує суб'єктивну задоволеність якістю життям, самореалізацією.

Знання про психологічні особливості переживання, потрібності жінок цього віку надасть можливість психологам, соціальним працівникам надавати більш повноцінну професійну перекваліфікацію, адаптацію, а інформування самих жінок про особливості цього періоду зніме емоційну напругу, надасть самовпевненості та упевненості у престижі і потребі знов отриманої професії. До того ж це матиме практичне значення при розробці просвітницько-профілактичних програм, які можуть бути застосовані як при підготовці соціальних працівників так і в соціальних службах (центрах зайнятості, пенсійних та ін.).

Література

1. Бацилева О. В. Особливості ставлення до себе жінок, які перебувають у клімактеричному періоді: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / Київський інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2004. — 157 с.
2. Бровка В. Гендерная политика в Украине [Электронный ресурс] // Сайт ОЖІС. — <http://www.ozis.k.ua>. Інформація получена 20.11.2007.
3. Бузунова Л. Г. Кризис зрелости // Кризис как иррациональное явление: Сб. материалов межвузовской научной конференции. Вып. 3. / Под ред. А. М. Арзамасцева. — Магнитогорск: МГТУ, 2004. — 150 с.
4. Евсевичева И. В., Лунева Л. Н. Представления работающих семейных женщин о карьере // Вестник Московского университета. Серия «Психология». — Выпуск 14. — 2005. — №1. — С. 39—49.
5. Ершова Н. М. Трансформация самоидентификации современной женщины: между полом и гендером: автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. филос. наук: спец. 09.00.11 «Социальная философия» / Н. М. Ершова. — Екатеринбург, 2005. — 25 с.

6. Життєві домагання. Монографія // Під керівництвом завідувачки лабораторії соціальної психології особистості, доктора псих. наук, професора, член-кореспондента АПН України Титаренко Т. М. — К: Педагогічна думка, 2007. — 456 с.
7. Козлов В. В. Работа с кризисной личностью: Методическое пособие. — М.: Психотерапия, 2007. — 336 с.
8. Практикум по гендерной психологии / Под ред. И. С. Клёциной. — СПб.: Питер, 2003. — 479 с.
9. Хлопунова І. Сексуальність як детермінанта жіночої ідентичності // Соціальна психологія. — № 1 (9). — 2005. — С. 158—161.
10. Шподар Л. В. Проблема становлення гендерної ідентичності особистості: теоретичний аспект // Актуальні проблеми практичної психології: Зб. наук. праць: Ч. 1. — Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2008. — С. 449—451.

ДОДАТОК А

Будь ласка, поміркуйте й відповідайте на ці питання, по можливості, більш повно й щиро!

1. Ваш вік: _____
2. Сімейний стан: _____
3. Наявність дітей: _____
4. Професійний статус (Ваша спеціальність, посада, якщо не працюєте, то який період часу) _____
5. Укажіть стаж роботи на останній, займаній Вами посаді: _____
6. Додаткові захоплення (інтереси, хобі) _____
7. Чи можете ви назвати свою роботу (захоплення) творчими, оригінальними? _____
8. Як Ви себе відчуваєте в цьому віці? _____
9. Хотілося б Вам повернутися на 10–20 років назад (якщо так, то чому)? _____
10. Чи є у Вас плани, цілі на майбутнє? _____
11. Чи є у Вас своя життєва стратегія, визначеність? _____
12. Чи влаштовує Вас ваш справжній соціальний статус? (якщо ні, то що заважає Вам що-небудь поміняти в ньому)? _____
13. Чи задоволені ви своїм сімейним станом, сімейними взаєминами (що хотілося б змінити)? _____
14. Як складаються Ваші стосунки з вашими дітьми (чи знаходите Ви «спільну мову» з ними? Якщо ні, то що Вам заважає)? _____
15. Чи задоволені Ви своєю роботою, чи можливе для Вас (або чи є бажання) кар'єрне зростання (якщо ні, то чи готові Ви (чи є така можливість) що-небудь змінити для поліпшення ситуації)? _____

16. Чи можете Ви сказати про себе, що: «Ви задоволені собою саме в цьому періоді свого життя» (якщо ні, то в якому періоді ви собі більше подобалися, чому)? _____
17. Чи можете Ви сказати про себе, що «Ви затребувана, значуща в усіх відношеннях жінка»? _____
18. Що б Вам хотілося поміняти для відчуття комфортнішого, насиченого життя?
а) сімейний стан (стосунки в сім'ї).
б) роботу.
в) себе.
г) свою зовнішність (стати молодше, привабливіше).
д) що-небудь ще _____
19. Чи з'явилося у Вас більше можливостей для реалізації своїх цілей, бажань, мрії? Або навпаки (вказіть причину)? _____
20. Чи вважаєте Ви, що саме в цьому віці Ви стали соціально-компетентнішими (умієте ладнати з людьми, проявляєте терпимість до них, самі справляєтеся з різними професійними і життєвими проблемами і тому подібне) _____
21. При ухваленні яких-небудь рішень Ви покладаєтеся в основному на себе (свій досвід) або ж віддаєте перевагу думці (досвіду) інших людей? _____
22. Чи любите Ви що-небудь новаторське, незвичайне або ж віддасте перевагу старим перевіреним методам? _____
23. Чи довіряєте Ви своїй інтуїції? _____
24. Могли б Ви охарактеризувати себе, як оригінальну, творчу натуру? _____
25. Як Ви ставитеся до тілесних змін, супутніх клімактеричному періоду (чи засмучує це Вас або ж для Вас це не є таким істотним і значущим)? _____
26. Як змінився Ваш емоційний стан з моменту настання клімактерію? _____
27. Що засмучує Вас в цей період гормональної і фізіологічної перебудови у Вашому організмі?
а) зміни, що відбуваються з Вами і Вашим тілом.
б) зміни в сімейних стосунках.
в) зміни в стосунках з дітьми.
г) зміни в стосунках з товаришами по службі
д) що-небудь інше (напишіть) _____
28. Чи ведете Ви здоровий спосіб життя? _____
29. Чи приваблюють Вас різні дієти, фізичні вправи? _____
30. Якщо пригадати і порівняти період 35–45 років і Ваш теперішній вік — чи змінилося Ваше відношення до себе (у яку сторону)? _____
31. Відношення до Вас людей, що Вас оточують? _____
-

32. Чи змінилися Ваші життєві пріоритети? _____
Що зараз для Вас стало головним, першорядним?
а) ви самі
б) ваша сім'я, діти
в) ваша професійна кар'єра
г) що-небудь інше _____
33. Що Ви вкладаєте в поняття «жіночність»? _____

34. Якої, по-вашому, має бути сучасна, зріла українська жінка? _____

Дякуємо за виконану роботу!

Е. Л. Базыка, аспірантка кафедри практичної психології
Херсонський державний університет, Інститут історії, психології і соціології

ОСОБЕННОСТИ ЖЕНСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ ПЕРИОДА ПОЗДНЕЙ ЗРЕЛОСТИ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ИХ СОЦИАЛЬНОГО СТАТУСА

Резюме

В статье представлена авторская анкета по изучению главных аспектов женской идентичности зрелого возраста (личного, семейного, профессионального, гендерного, телесного). На основании пилотажного исследования можно сделать выводы, что отсутствие востребованности в профессии, в период поздней зрелости, привносит существенную дисгармонию в структуру женской идентичности относительно всех ее аспектов, что значительно снижает субъективную удовлетворенность качеством жизни, самореализацией.

Ключевые слова: женская идентичность, поздняя зрелость, субъективная удовлетворенность, самореализация, социальный статус.

E. Bazyka, postgraduate of department of practical psychology
Kherson State University; Institute of history, psychology and sociology

FEATURES OF WOMAN'S IDENTITY OF PERIOD OF LATE MATURITY IN DEPENDENCE ON THEIR SOCIAL STATUS

Summary

In the article an author questionnaire is presented on the study of main aspects of woman's identity of mature age (personal, domestic, professional, gender, corporal). It is possible to draw a conclusion on the basis of pilotage research, that absence of claimed in a profession, in the period of late maturity, brings in the substantial disharmony in the structure of woman's identity in relation to all of its aspects, that considerably reduces subjective satisfaction quality of life, self-realization.

Key words: woman's identity, subjective satisfaction, period of late maturity, self-realization, social status.